

Børnevenlig retspleje – fagpersoners perspektiver og erfaringer

Sammendrag

Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder fastsætter rettigheder, som er af særlig relevans for børns rettigheder i forbindelse med retssager, hvoraf de vigtigste er den menneskelige værdighed (artikel 1), forbuddet mod tortur og umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf (artikel 4), retten til frihed og sikkerhed (artikel 6), respekt for privatliv og familieliv (artikel 7), beskyttelsen af personoplysninger (artikel 8), ikkeforskelsbehandling (artikel 21), børns rettigheder (artikel 24) og adgangen til effektive retsmidler (artikel 47).

Alle medlemsstater i Den Europæiske Union (EU) har en forpligtelse til at sikre, at barnets tarv kommer i første række i enhver foranstaltning, der berører børnene. Dette er af særlig betydning, når børn er involveret i straffe- og civilretlige procedurer.

Sådanne procedurer kan være stressende for enhver. Men i endnu højere grad for børn, som kan blive traumatiseret, hvis procedurerne ikke er børnevenlige, omgivelserne er uegnede, og de involverede fagpersoner ikke er tilstrækkeligt uddannet. Tusindvis af børn er berørt. Data viser, at alene i 11 medlemsstater var omkring 74 000 børn ofre for forbrydelser, og 495 000 var berørt af deres forældres skilsmisse i 2010.

Behandlingen af børn i retssager er et vigtigt aspekt af de grundlæggende rettigheder, der er taget op af De Forenede Nationer (FN) i dens [konvention om barnets rettigheder \(CRC\)](#), som alle EU-medlemsstater har ratificeret. EU viser endvidere sit engagement i dette spørgsmål ved at fremme Europarådets *Retningslinjer for børnevenlig retspleje* fra

2010 og bistå sine medlemsstater med at forbedre beskyttelsen af børns rettigheder i retssystemet.

Disse retningslinjer fra Europarådet fremmer børns ret til at blive hørt, til at blive informeret, til at blive beskyttet og til ikkeforskelsbehandling. Med henblik på at fastslå, i hvilket omfang disse rettigheder respekteres og opfyldes i praksis, indsamlede og analyserede Den Europæiske Unions Agentur for Grundlæggende Rettigheder (FRA), i samarbejde med Europa-Kommissionen, dataene i dette sammendrag. Resultaterne viser, at der stadig er lang vej igen, inden retsplejen er blevet mere børnevenlig i hele EU.

Praksis med hensyn til børns deltagelse i straffe- og civilretlige procedurer varierer betydeligt ikke blot mellem, men også i medlemsstaterne, hvorfor der er behov for klare og ensartede standarder og retningslinjer og en systematisk overvågning af gennemførelsen heraf. Børn får ikke tilstrækkelig støtte, når de deltager i straffe- eller civilsager; omgivelserne, som kan være intimiderede for børn, bliver ikke altid tilpasset deres behov. Konkrete foranstaltninger, f.eks. forhindring af, at et barn konfronteres direkte med sagsøgte eller vidner i retten, eller sikring af, at et barn informeres om og forstår procedurerne, er endnu ikke almindelig praksis. Undersøgelsen viste imidlertid også eksempler på lovende praksis, hvoraf nogle er beskrevet i dette sammendrag.

Ved at gøre retsplejesystemerne mere børnevenlige bliver beskyttelsen af børn forbedret, deres meningsfulde deltagelse styrkes, og samtidig forbedres retsvæsenets funktion. Resultaterne i dette sammendrag kan give medlemsstaterne nyttige værktøjer til at kortlægge hindringer, mangler eller svagheder i deres retssystem, navnlig ved

omsættelsen og gennemførelsen af relevante EU-direktiver. En sådan børnevenlig tilgang, der er i overensstemmelse med Europarådets retningslinjer, vil

gøre deltagelsen i retssager til en mere tryk oplevelse for børn i EU.

Dataindsamling og -dækning

I sin dagsorden for børns rettigheder bemærkede EU, at en mangel på pålidelige og sammenlignelige data udgjorde en hindring for, at videnbaserede politikker kunne udvikles og gennemføres. For at afhjælpe denne mangel på data gjorde Europa-Kommissionen og FRA status over det arbejde, der allerede var udført på området. I den koordinerede og systematiske dataindsamling indgik de indikatorer for børns rettigheder, som FRA havde udarbejdet i 2010 og videreudviklet i 2012 med hensyn til familieret. Indikatorerne følger den rettig-hedsbaserede model, der er udviklet af FN's Høj-kommissariat for Menneskerettigheder (OHCHR)*, og som skal måle:

- forpligtelser for dem, der har ansvaret for at gennemføre rettighederne (strukturelle indikatorer)
- indsats (procesindikatorer) for at opfylde disse standarder
- resultaterne (resultatindikatorer).

For at få en dybere forståelse af situationen udførte FRA interviewbaseret feltarbejde i 10 EU-medlemsstater, som var udvalgt til at afspejle en mangfoldighed af retssystemer og forskellig praksis med hensyn til børns berøring med retssystemet – Bulgarien, Det Forenede Kongerige, Estland, Finland, Frankrig, Kroatien, Polen, Rumænien, Spanien og Tyskland**. Der blev indsamlet erfaringer, opfat- telser og synspunkter blandt fagpersoner, der er involveret i straffe- og civilretlige procedurer, samt oplevelserne blandt børn, der har været involveret i sådanne procedurer som ofre, vidner eller parter.

Den første del af FRA's arbejde inden for områ- det børn og retspleje, der er præsenteret i dette sammendrag, vedrører fagpersoners perspekti- ver. De omfatter en undersøgelse af svarene fra 570 dommere, anklagere, advokater, domstols- personale, psykologer, socialarbejdere og politi- folk med daglig kontakt til børn, der er involveret i retssager. Dette arbejde bidrog til det indledende datagrundlag bestående af kvalitative data for de 10 EU-medlemsstater til proces- og resultatindi- katorerne. Dokumentation fra den anden del af FRA's feltarbejde på basis af interview med børn vil yderligere indgå i proces- og resultatindika- torerne. På grundlag af en analyse, der kombinerer interviewene med fagpersonerne og børnene, vil FRA afgive udtalelser om børnevenlig retspleje.

Parallelt hermed indsamlede Europa-Kommissi- onen statistiske data fra alle EU-medlemsstater, når sådanne forelå, om børns involvering i rets- sager. Dataene dækker lovgivning, bestemmelser og politikker pr. 1. juni 2012, der berører behand- lingen af børn i retssager, og kortlægger styrker og mulige mangler. Dette arbejde bidrog til data- grundlaget for strukturindikatorerne.

* OHCHR (2012), *Human Rights Indicators, A guide to measurement and implementation*.

** I Frankrig blev feltarbejdet udført i Île-de-France, Provence-Alpes-Côte d'Azur, Franche-Comté, Rhône-Alpes, Poitou-Charentes, Nord-Pas de Calais, Bretagne og La Réunion, i Tyskland i Berlin-Brandenburg, Hessen, Bayern, Rheinland-Pfalz, Nordrhein-Westfalen, Niedersachsen, Hamburg, Saarland, Brandenburg, Thüringen og Mecklenburg-Vorpommern, i Spanien i Andalusien, Catalonien og Madrid og i Det Forenede Kongerige i England, Wales og Skotland.

Vigtigste resultater og evidensbaseret rådgivning

Retten til at blive hørt

Retten til at blive hørt og give udtryk for sine syns- punkter er afgørende for en effektiv deltagelse i retssager. Det er en ret, der er garanteret børn af EU, Europarådet og FN.

Men det er ikke tilstrækkeligt blot at fastholde et barns synspunkter. En meningsfuld deltagelse kræ- ver, at de relevante myndigheder skaber trygge og venlige omgivelser og anvender passende afhør- ingsmetoder for at fastslå og tage hensyn til et barns specifikke behov.

”I løbet af min karriere har jeg bemærket betydelige ændringer: [...] tidligere blev afhøringer af børn blot betragtet som en formalitet i forbindelse med procedurerne, og dette er ikke længere tilfældet.”
(Spanien, justitssekretær)

Nogle respondenter mener, at det ikke altid er meningsfuldt og nødvendigt at afhøre børn, og at antallet af afhøringer bør begrænses, når det er muligt. Andre slår stærkt til lyd for børns ret til at blive hørt og give udtryk for deres synspunkter og råder til, at man altid holder sig deres udviklingstrin, sproglige færdigheder og sundhedstilstand for øje.

”Det, unge ønsker, er at vide, at den person, der traf afgørelsen, var bekendt med deres synspunkter på det tidspunkt, hvor afgørelsen blev truffet. Mange unge ønsker ikke selv at træffe afgørelsen – de forstår, at det ikke er deres opgave at træffe den, de ønsker ikke dette pres. Men de vil gerne føle, at den person, der træffer afgørelsen, under processen har hørt, hvad de har at sige.”
(Det Forenede Kongerige, socialarbejder)

Resultaterne af FRA’s feltarbejde viser, at børn oftere afhøres i straffesager end i civilsager på grund af behovet for vidneudsagn i straffesager. Børn skal ikke altid deltage i civilsager, f.eks. i familiereftige sager om spørgsmål i forbindelse med skilsmisse og forældremyndighed. Der er flere proceduremæssige garantier i straffesager end i civilsager, navnlig når barnet er offer og ikke vidne. I civilsager giver myndighederne også oftere børn, der optræder som sagsøgere, end børn, der optræder som vidner eller parter, visse proceduremæssige garantier. Videoptagelser og børnevenlige afhøringslokaler er mere almindeligt forekommende og anvendes også oftere i straffesager end i civilsager.

Alle interviewede understregede betydningen af et koordineret professionelt arbejde fra alle involverede specialisters side med henblik på at begrænse og afhjælpe eventuelle negative virkninger, som børnene måtte opleve. Det er den generelle vurdering, at fagpersoner optræder mere hensigtsmæssigt, hvis uddannede fagpersoner afhører børn, og der findes retningslinjer for, hvordan børn skal afhøres. Børnene føler sig mere trygge, hvis der er færre afhøringer, færre personer til stede, og hvis kun en enkelt uddannet fagperson afhører dem. De kan også gøre bedre brug af deres rettigheder og afgive mere velbegrundede og mindre påvirkede forklaringer.

”[...] barnet møder sammen med sine forældre op hos politiet og siger ”jeg har fortalt det til politiet” i den overbevisning, at politiet er den statslige institution, hvor man ikke bør lyve. Barnet møder op til efterforskningen og siger ”jeg har fortalt det i retten”, en underret under efterforskningen, og nu for tredje gang beder vi barnet om at møde op og gentage det. Frygteligt.” (Kroatien, psykolog)

Det fremgår af de data, som FRA indsamlede i de 10 EU-medlemsstater, der indgik i undersøgelsen, at medlemsstaterne undertiden tilsidesætter barnets ret til at blive hørt i retssager. Afhøringer i både civil- og straffesager anses for at være traumatiserende for børn. I forbindelse med både straffe- og civilsager er der imidlertid gjort fremskridt med hensyn til at gøre retsplejen mere børnevenlig. Dette er sket ved at sørge for, at socialmedarbejdere i højere grad inddrages i retssager, navnlig ved afhøringer i forbindelse med civilsager. Indførelsen af særlige foranstaltninger med henblik på at beskytte børn mod reviktimisering har også bidraget hertil.

Nedenstående generelle betragtninger vedrørende indsatsområder kan bidrage til at sikre, at børns ret til at blive hørt varetages så børnevenligt som muligt, og at børnene føler sig bedre tilpas og trygge og er i stand til at give udtryk for deres synspunkter frit og på en effektiv måde.

Oprettelse af specialdomstole for børn

- Ikke alle medlemsstater har specialiserede straffe- og civildomstole. Sådanne strukturer har dog med større sandsynlighed børnevenlige lokaler, beskyttelsesværktøjer og uddannede børnespecialister. EU-medlemsstaterne bør, hvis de endnu ikke har gjort det, oprette sådanne specialiststrukturer samt et system med juridiske fagpersoner med kompetencer inden for børns rettigheder og børnevenlig retspleje.

Definition af barnets modenhed

- Barnets modenhed er afgørende for, hvordan han eller hun skal deltage i retssager. EU-medlemsstaterne bør indføre en klar retlig definition af modenhed.
- På nuværende tidspunkt, hvor der ikke findes sådanne klare kriterier, kan de enkelte dommere bruge deres egen beføjelse til at vurdere barnets modenhed. EU-medlemsstaterne bør indføre en mere objektiv metode til at vurdere børns modenhed under hensyntagen til deres alder og forståelsesevne.

Fastsættelse af proceduremæssige garantier for at sikre børns deltagelse

- Fagpersoner finder, at proceduremæssige garantier i straffesager, f.eks. en børnevenlig tilpasning af afhøringslokalet, reducerer børns stress og risikoen for sekundær viktimering. Med hensyn til straffe- og civilsager bør EU-medlemsstaterne videooptage afhøringer, herunder

forberedende retsmøder, for at undgå en unødvendig gentagelse og sikre, at der er tale om juridisk gyldige beviser. Med hensyn til straffesager bør EU-medlemsstaterne indføre foranstaltninger med henblik på at undgå kontakt mellem barnet og den sagsøgte og enhver anden part, som barnet måtte opfatte som truende. Med hensyn til civilsager bør EU-medlemsstaterne overveje oftere at anvende mægling som et alternativ til en retssag.

- Otte af de ti medlemsstater, der indgik i undersøgelsen, har strafferetlige bestemmelser om barnets ret til at blive hørt som offer, og seks af de ti har bestemmelser om hans eller hendes ret til at blive hørt som vidne. På det civilretlige område kan høringen af barnet være obligatorisk, frivillig eller slet ikke reguleret, afhængigt af sagstypen. Medlemsstaterne og i givet fald EU bør anlægge en mere inkluderende tilgang, således at de proceduremæssige garantier dækker alle tilfælde, der involverer børn i retssager, og der samtidig foretages en vurdering af et barns modenhed.
- EU-medlemsstaterne bør sikre, at kun uddannede fagpersoner afhører børn, og øge tilstedeværelsen af specialiserede, uddannede fagpersoner under afhøringer. Dette kræver, at fagpersoner uddannes i børnevenlige afhørings teknikker. Myndighederne bør også sikre, at en tillidsperson, der er uafhængig af barnets forældre, støtter barnet i alle faser af retssagen, navnlig ved at informere barnet om og forberede det på afhøringerne. EU's politikplanlægning bør også have fokus på disciplinær uddannelse af fagpersoner og harmonisering af læseplaner.

Adgang til fri proces, herunder gratis og let adgang for børn til juridisk repræsentation

- I straffesager giver nogle EU-medlemsstater kun økonomisk trængende personer adgang til fri proces. I civilsager har respondenter fra alle lande anført, at der mangler juridisk repræsentation for børn. EU-medlemsstaterne bør uden videre yde alle børn fri proces. Dette bør omfatte gratis adgang til juridisk repræsentation under hele sagen og eliminering af bureaukratiske barrierer, f.eks. langsomme procedurer eller økonomisk transgvurdering.
- EU-medlemsstaterne bør sikre, at alle børn og deres forældre/værger får en klar vejledning i, hvordan de kan få adgang til fri proces, og at specialiserede børneadvokater er tilgængelige til at repræsentere børnene i både civil- og straffesager.

Lovende praksis

Indførelse af "tandem"-værger

I Det Forenede Kongerige (England og Wales) får ethvert barn, der er part i en civilsag, udpeget en værge fra Child and Family Court Advisory and Support Service, som fører sagen på barnets vegne. Værgerne optræder på børnenes vegne i retten og er ansvarlige for at tilkendegive børnenes ønsker og følelser. De er også ansvarlige for at forklare retsprocessen og holde børnene informeret om sagens udvikling og dens endelige udfald. Værgerne udpeger også de advokater, der skal være børnenes juridiske repræsentanter i forbindelse med det, der er kendt som "tandem"-repræsentationsmodellen. Såfremt værgens opfattelse af, hvad der er barnets tarv, er i strid med barnets synspunkt, kan en anden advokat repræsentere barnet separat.

Når en interessekonflikt i Finland er til hinder for, at et barns forældre kan blive dets værger under en retssag, udpeges en værge til at repræsentere barnets interesser ved domstolen. I nogle finske kommuner (f.eks. i Kouvola-Kotka-regionen) kan der udpeges både en social fagperson og en juridisk rådgiver som procesværger, et samarbejdssystem, der også er kendt som "tandem"-modellen.

Nedbringelse af sagsbehandlingstiden

- Syv af de ti EU-medlemsstater, der indgik i undersøgelsen, har specifikke lovbestemmelser for at forhindre unødvendige forsinkelser i sager på det strafferetlige område, der involverer børn, mens kun tre medlemsstater har fremskyndede procedurer i sager på det civilretlige område, der involverer børn, og i de tilfælde kun under visse betingelser. EU-medlemsstaterne bør indføre effektive foranstaltninger til at undgå unødvendige forsinkelser.
- Medlemsstaterne bør indføre klare regler for at begrænse det samlede antal tilladte afhøringer af børn i både civil- og straffesager. EU-medlemsstaterne bør styrke samarbejdet mellem fagpersoner fra de forskellige involverede faggrene for at nedbringe antallet af afhøringer.

Tilvejebringelse af regler og retningslinjer for, hvordan børn skal afhøres, til fagpersoner

- Det fremgår af resultaterne af FRA's feltarbejde, at praksis med hensyn til afhøringer generelt

afhænger af individuelle faglige færdigheder og varierer mellem domstolene og regionerne. Standardiserede, detaljerede regler eller retningslinjer som dem, der anvendes i Finland eller i Det Forenede Kongerige, bidrager til at nedbringe antallet af afhøringer og forbedre kommunikationen med barnet. EU-medlemsstaterne bør sikre, at alle fagpersoner, der er involveret i alle retssager, får regler og retningslinjer

for, hvordan børn skal afhøres. Disse bør gå hånd i hånd med en standardisering af procedurer og koordinering blandt forskellige aktører med henblik på at harmonisere afhøringerne. Lovende praksis kan tjene som referencepunkter. Udveksling af retningslinjer og lovende praksis i og mellem EU-medlemsstaterne vil bidrage til at forbedre procedurerne.

Lovende praksis

Udarbejdelse af retningslinjer for afhøring af børn

I Det Forenede Kongerige (England og Wales) udarbejdede justitsministeriet retningslinjer for afhøring af børneofre og børnevidner i en rapport fra 2011. Retningslinjerne, *Achieving Best Evidence in Criminal Proceedings: Guidance on interviewing victims and witnesses and guidance on using special measures* (ABE)*, henvender sig til alle, der er direkte involveret i de relevante undersøgelser, herunder politiet, socialarbejdere på voksen- og børneområdet samt medlemmer af den juridiske stand. ABE-afhøringer af børn kan blive videooptaget og vist senere i stedet for barnets primære vidneudsagn.

Den skotske regering fastsatte også retningslinjer for bedste afhøringspraksis i sin publikation fra 2011, *Guidance on Joint Investigative Interviewing of Child Witnesses in Scotland*** . I disse retningslinjer foreskrives fælles, videooptagne afhøringer foretaget af specialuddannede politifolk og socialarbejdere. Socialarbejdere, der er uddannet i at foretage fælles undersøgelsesafhøringer, sættes sammen med politifolk for at muliggøre en hurtig reaktion på afhøringsanmodninger. Selv om disse afhøringer bliver videooptaget, er det normal praksis, at barnets mundtlige vidneudsagn foregår live.

I Finland følger både politiet og psykologer retningslinjer for afhøring og information af børn. Retningslinjerne blev udarbejdet af *Forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovården, Stakes (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämisskeskus, Stakes)****. Finland har også udarbejdet særlige retningslinjer for afhøring af børn, der er ofre for seksuelt misbrug og/eller overgreb og vold.

* *Achieving Best Evidence in Criminal Proceedings: Guidance on interviewing victims and witnesses and guidance on using special measures*: www.justice.gov.uk/downloads/victims-and-witnesses/vulnerable-witnesses/achieving-best-evidence-criminal-proceedings.pdf

** *Guidance on Joint Investigative Interviewing of Child Witnesses in Scotland*: www.scotland.gov.uk/Publications/2011/12/16102728/0

*** *Stakes 2003: Retningslinjer for efterforskning af seksuelt misbrug og overgreb og vold mod børn, Opa lapsen seksuaalisen hyväksikäytön ja pahoinpitelyn selvittämisestä, er ikke offentligt tilgængelige*

Brug af børnevenlige lokaler til afhøring af børn

- Selv når børnevenlige lokaler er tilgængelige til brug i forbindelse med straffesager, bliver de sjældent brugt i forbindelse med civilsager. Medlemsstaterne bør sikre, at børnevenlige afhøringslokaler ikke kun er tilgængelige i forbindelse med alle straffesager, men i mangel af andre børnevenlige lokaler også er en valgmulighed i forbindelse med civilsager. Sådanne lokaler bør være tilgængelige overalt i et land, herunder i landdistrikter.
- Medlemsstaterne er også meget forskellige med hensyn til deres brug af eksisterende

børnevenlige lokaler, afhængigt af faktorer som f.eks. adgang til steder med optageudstyr. De bør fjerne tekniske og logistiske hindringer, således at brugen af børnevenlige lokaler bliver normal praksis.

- Børnevenlige lokaler indeholder normalt legetøj, videooptagere og værktøjer til indhentning af vidneudsagn, men fagpersoner anfører, at udstyret ofte ikke er alderssvarende. EU-medlemsstaterne bør sikre, at sådanne børnevenlige ventesale og afhøringslokaler er indrettet på en sådan måde, at de opfylder behovene blandt forskellige aldersgrupper.

Lovende praksis

Brug af børnevenlige afhøringsværktøjer

Flere lande anvender legetøjslignende materiale for at gøre det lettere for børn at kommunikere under afhøringerne. Børnevenlige afhøringslokaler på estiske politistationer er indrettet med anatomiske dukker, der kan klædes på og af, i forbindelse med sager om seksuelt misbrug, et værktøj, som en række lande anvender. I Finland bruger socialarbejdere ofte "bamsekort" til at hjælpe børnene med at give udtryk for deres følelser. Andre udgaver af disse kort er også blevet udviklet til ældre børn.

Finland, Kuovola. Materiale, der anvendes under afhøringer af børn, afhængigt af deres alder og udvikling.

Tallinn, Estland. Dukker, der anvendes under afhøringer af børn.

Ret til information

Den ret, som børn, der er involveret i retssager, har til at blive informeret, er afgørende for deres effektive deltagelse og trivsel. Konkrete oplysninger, der gives i små, fordøjelige doser i alle faser af sagen, kan dæmpe børns ængstelse ved at stå over for et potentielt intimiderende retsplejesystem for – formentlig – første gang. Velinformerede børn får større tro på og tillid til sig selv og retssystemet. De føler sig så mere trygge og taler mere frit, hvilket betyder, at der tages mere hensyn til deres vidneudsagn, og at de i højere grad kan deltage i procedurerne.

"Det er min opfattelse, at de er meget bange for og ængstelige ved at komme her, og de ved faktisk ikke, hvad der skal ske med dem, hvorfor de er her, og de er bange, dette er barnets opfattelse. Der var f.eks. en lille pige, der engang spurgte mig: "Skal jeg vaccineres?" (Rumænien, dommer)

Med hensyn til strafferetlige procedurer er retten til information lovfastsat i alle de EU-medlemsstater, der indgik i undersøgelsen, undtagen Skotland i Det Forenede Kongerige. Det fremgår imidlertid af interviewene, at der er store forskelle i den måde, hvorpå børn informeres med hensyn til, hvilke oplysninger der gives, hvornår og af hvem. Retten til information er mindre reguleret i civilretlige procedurer, hvor juridiske og sociale fagpersoner har mere frihed til at vurdere, hvilke oplysninger der bør gives til et barn.

"[Information] er meget vigtig, for hvis vi ikke informerer om barnets rettigheder, kan barnet ikke få kendskab til dem fra andre steder. [...] Jeg mener, det er en fordel for et barn at vide, at barnet kan få fordel af noget, hvilket gør det muligt for ham eller hende at ønske at få fordel af det." (Rumænien, psykolog)

Forældre er normalt de første til at få oplysninger om procedurer og spiller en vigtig rolle med hensyn til at formidle dem. Det forventes ofte, at de optræder som den primære informant, der forklarer materialet til deres børn, selv om de samme oplysninger også sendes direkte til børnene. Denne

praksis var et omtvistet spørgsmål blandt de interviewede fagpersoner, da forældrenes indflydelse kan være partisk, navnlig i civilsager.

“Det er korrekt, at intet er planlagt. Vi bekymrer os ikke rigtigt om at finde ud af, hvilke oplysninger barnet får.” (Frankrig, anklager)

Med hensyn til, hvilke oplysninger der skal gives, var fagpersoner på både det strafferetlige og det civilretlige område enige i, at børnene bør informeres om deres rettigheder, faserne i sagen, hvad der kan forventes i forbindelse med afhøringerne og tilgængeligheden af beskyttelsesforanstaltninger. Flere fagpersoner drøftede, hvordan man finder den rette balance mellem at give børnene tilstrækkelige oplysninger og ikke overlæsse dem med oplysninger. Konkrete forståelige oplysninger kan lette angsten, mens alt for mange oplysninger kan øge den.

“Barnet skal have nogle oplysninger, men de skal gives i visse doser.” (Estland, advokat)

Barnets alder og udviklingsniveau påvirker hans/hendes evne til at forstå oplysninger om sagen. Oplysningerne bør derfor være tilpasset børnenes alder, udviklingsfase, baggrund og psykologiske tilstand. Fagpersoner var enige i, at børnene skal have relevante oplysninger, og at selv meget små børn kan forstå betydningen af deres vidneudsagn. Fagpersoner mente imidlertid, at mindre børn kun behøvede at forstå den generelle proces og deres rolle i den, men ikke de nærmere juridiske detaljer.

De kanaler, der anvendes til at give oplysninger, spænder fra onlinemateriale, der vejleder fagpersoner i, hvordan og om hvad børn skal informeres,

indkaldelsesbreve eller informationsbreve skrevet med voksne i tankerne, mundtlige forklaringer, der gives til børn om deres rettigheder, eller specifikt udarbejdede informationsfoldere til børn i forskellige aldersgrupper og med forskellig sproglig baggrund. Forældre og fagpersoner, der støtter barnet (socialarbejdere, juridiske repræsentanter), bør også modtage det informationsmateriale, der er udarbejdet til børn, således at de kan formidle oplysningerne i et simpelt og tilgængeligt sprog.

“Hver ny person, der kommer, har en anden tilgang til børnene, han/hun har en anden opfattelse og forståelse af det arbejde, der bør gøres [...] tingene fungerer ikke effektivt. Hvis vi for et år siden eksempelvis havde en sag [...] og en eller anden kollega (eller jeg) arbejdede med barnet, hvis en ny kollega så nogen tid senere har en ny stævning og en ny sag med det samme barn, præsenterer vedkommende oplysningerne på en anden måde. Barnet bliver måske forvirret, eller måske bliver han eller hun ikke forvirret.” (Bulgarien, socialarbejder)

Retten til information gælder ikke kun, når børn allerede er involveret i retssager, men også inden sagerne indledes, for at øge deres kendskab til deres ret til at blive hørt i spørgsmål, der berører dem. Frankrig har en samlet strategi.

Respondenter har anført, at den generelle opfyldelse af barnets ret til information i både straffe- og civilsager kan forbedres. Hvis informationsmaterialet skræddersys til børnenes behov under hensyntagen til deres alder og modenhed, og specifikke informationstjenester er tilgængelige, f.eks. besøg inden retssagen, føler børnene sig mere trygge og taler mere frit, hvilket også betyder, at der tages mere hensyn til deres vidneudsagn.

Lovende praksis

Sikring af, at juridisk information og rådgivning er tilgængelig for børn

I Frankrig er der oprettet kontaktpunkter i en række byer, hvor børn kan få adgang til specialiserede advokater for at få oplysninger om deres rettigheder samt rådgivning og støtte vedrørende civil- eller strafferetlige spørgsmål. Disse møder er gratis og fortrolige, og der tilbydes ofte "drop in"-tjenester samt hotlines og oplysningsaktiviteter i skoler.

Denne reklame er for et program vedrørende børneadvokater (Avoc'enfants), hvor børn og unge, der er involveret i civil- eller straffesager, kan kontakte en advokat, der er specialiseret i børnerelaterede anliggender, med henblik på at få rådgivning og information om deres rettigheder.

Obligatoriske procedurer for, hvordan, hvornår, om hvad og af hvem børn skal informeres

- På både det strafferetlige og det civilretlige område finder fagpersoner i de fleste tilfælde, at de nationale rammer er for generelle. De mangler oplysninger om, hvor, hvornår, om hvad, hvordan og af hvem børn skal informeres. Det varierer således, hvilke oplysninger der gives, hvilket ofte resulterer i, at børn ikke får fyldestgørende oplysninger. Medlemsstaterne og i givet fald EU bør sikre, at retten til information garanteres alle børn og i forbindelse med alle retssager gennem lovbestemmelser.
- Tilvejebringelsen af oplysninger om retsafgørelsen synes at være det svageste element i alle medlemsstater, der indgik i undersøgelsen. Oplysninger efter retsforløbet bør omfatte en klar henvisning til børnenes rettigheder og de valgmuligheder, de har, herunder appelrettigheder og efterbehandlingstjenester. Sådanne oplysninger bør altid gives i et børnevenligt sprog, der er tilpasset deres alder og modenhed.
- Forpligtelsen til at give børn oplysninger er endnu mindre fremherskende på det civilretlige område end på det strafferetlige område. Inden børn har nået den alder, hvor de har habilitet, informeres de hovedsageligt via deres forældre eller juridiske repræsentanter. Medlemsstaterne bør overveje at styrke psykologers og relevante sociale fagpersoners rolle i denne forbindelse og udvide omfanget af oplysninger, der gives til et barn.

Lovende praksis

Informering af børneofre om sagens udfald

I Tyskland blev ofres og vidners rettigheder styrket med loven om offerbeskyttelse fra 1986 og to love om reform af ofres rettigheder. Disse omfatter forpligtelsen til at informere ofre om den endelige afgørelse og sikre, at de har adgang til rettens sagsakter. Ligeledes sikrer praksis i Finland, at børneofre informeres om sagens udfald. Afgørelser i forbindelse med ofre under 15 år gives til barnets juridiske rådgiver eller værge. Den juridiske rådgiver er derefter ansvarlig for at informere barnet og familien. Værgen eller den juridiske rådgiver informerer også barnet om alle praktiske aspekter ved en afgørelse, f.eks. betaling af erstatning. Hvis barnet er over 15, afleveres afgørelsen personligt.

Tilgængelighed af støttetjenester med henblik på at give børnene og deres forældre tilstrækkelige oplysninger

- Støttetjenester, navnlig støttetjenester for ofre og vidner, spiller en vigtig rolle med hensyn til at give børnene og deres forældre oplysninger, forberede børnene på retsmøder, ledsage dem under sagen, overvåge deres forståelse og sikre deres generelle beskyttelse. Deres tjenester kan omfatte besøg inden retssagen for at gøre børnene fortrolige med domstolene, hjemmebesøg og støtte før, under og efter retssagen. EU-medlemsstaterne og i givet fald EU bør sikre, at støttetjenester oprettes og er tilgængelige for alle børn, der deltager i retssager.

Lovende praksis

Tilrådgivningsstilling af en bisidder ved afhøringer

Bisiddere (intermediaries) er et vigtigt supplement til de juridiske støtteforanstaltninger, der er tilgængelige for børn i Det Forenede Kongerige (England og Wales). En bisidder kan bistå i forbindelse med planlægningen og gennemførelsen af politiafhøringen, forelægge en skriftlig rapport for domstolen om barnets kommunikationsevner og yde rådgivning under afhøringen af barnet, hvis spørgsmålene er uacceptable. Omkostningerne ved og den begrænsede tilgængelighed af bisiddere er imidlertid til hinder for, at de kan blive en almindelig støtteforanstaltning. Selv om registrerede bisiddere i stigende grad anvendes til at støtte meget små børn eller børn med et specifikt handicap, som vanskeliggør kommunikationen, er de ikke generelt tilgængelige for unge uden yderligere sårbarheder. Dommere har anført, at de som følge af deres erfaring med bisiddere er blevet tilskyndet til at standse uacceptable afhøringssteknikker, selv når der ikke er en bisidder til stede.

Yderligere oplysninger findes i *Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999*, www.legislation.gov.uk/ukpga/1999/23/contents

- Selv om de fleste medlemsstater tilbyder støttetjenester, er det den almindelige opfattelse, navnlig blandt sociale fagpersoner, at der bør gøres meget mere. De medlemsstater, hvor der ikke er nogen obligatoriske krav om informationsprocedurer, synes at koncentrere deres støtteprogrammer om alvorlige tilfælde og specifikke former for kriminalitet, f.eks. menneskehandel eller seksuelt misbrug, og om ofre, ikke nødvendigvis vidner. Endvidere får børnene og deres forældre ofte ikke tilstrækkelige

oplysninger om de støttetjenester, der er tilgængelige for dem, og kan derfor ikke gøre brug af fordelene herved. Der bør tages skridt til at sikre, at oplysninger om støttetjenester og om, hvordan man får adgang til dem, kommunikerer til børnene og deres forældre eller værger. Medlemsstaterne bør også erkende den vigtige rolle, som forældre spiller med hensyn til at informere og støtte børnene, og støtte indsatsen for at øge forældrenes bevidsthed og støtte.

En enkelt person, der er ansvarlig for at forberede, informere og støtte et barn før, under og efter retssagen

- På både det strafferetlige og det civilretlige område er de nationale rammer i de fleste tilfælde for generelle og præciserer ikke, hvem der skal informere børnene. Det kan således blive overladt til forældrene at give oplysningerne, uanset om de selv er velinformerede eller er neutrale parter. I andre tilfælde kan fagpersoner udvikle deres egne, ofte forskellige, former for praksis. Medlemsstaterne og i givet fald EU bør sikre, at fagpersoner får regler og retningslinjer for, hvordan børn skal informeres, for at garantere en ensartet, standardiseret børnevenlig tilgang. Dette kræver også en relevant uddannelse af alle fagpersoner, der informerer børn.
- Undersøgelsen viser, at børn er underinformerede, medmindre en enkelt fagperson er udpeget som kontaktperson til at informere og forberede dem under hele sagen. Medlemsstaterne bør således overveje at udpege én sådan ansvarlig person. Denne person bør være tilstrækkeligt uddannet og tilgængelig i alle faser af sagen og optræde som mellemlid mellem barnet og støtte- og børnebeskyttelsestjenester, politifolk, dommere, anklagere og advokater samt forældre. Sociale fagpersoner anses for velegnede til denne rolle, da de kan støtte et barn længere end dommere og andre juridiske fagpersoner. Hvis et enkelt kontaktpunkt ikke gøres tilgængeligt, bør medlemsstaterne sikre, at de forskellige aktører med informationsansvar foretager en effektiv indbyrdes koordinering.

Tilgængelighed af børnevenlig information

- En række lande har udviklet børnevenligt materiale, som forklarer retsprocessen, børns rettigheder, de involveredes roller, indkaldelsesbreve og retlige meddelelser til børn samt, hvad børn vil opleve ved domstolen. Andre giver blot børn det samme materiale, der anvendes til at

informere voksne, og sådant materiale er måske heller ikke systematisk tilgængeligt. Medlemsstaterne bør fastsætte klare standardiserede regler for tilvejebringelsen af børnevenlig information til børn, der er involveret i alle retssager, for at sikre, at de behandles lige. De bør anvende en række forskellige kanaler og formater, f.eks. brochurer og foldere, der er tilgængelige online og i trykt form og omfatter både skriftlig og mundtlig information. Materiale, der allerede er blevet udviklet, bør udveksles og anvendes i og mellem EU-medlemsstaterne.

Lovende praksis

Udvikling af børnevenlige informationsfoldere

Scottish Children's Reporter Administration har udviklet en række foldere til børn om børnehøringssystemet (Children's Hearing System) og deres rolle i denne forbindelse. Folderne findes til forskellige aldersgrupper: 5-8 årige, 8-12 årige og 13 år og derover*. Børnerapportøren (Children's Reporter) sender disse foldere til barnet (eller med hensyn til børn under 12 år, til barnets forældre) sammen med begrundelsen for henvisningen (Grounds for Referral). Socialarbejderen baserer samtalerne med barnet på dette materiale, forklarer, hvad der vil ske under afhøringen, og besvarer eventuelle spørgsmål. Afhængigt af barnets alder og evner kan socialarbejderen udføre legeterapi. Scottish Children's Reporters Administration gennemførte undersøgelser med børn vedrørende effektiviteten af den nuværende støtte til børn, hvoraf det fremgik, at børnene ikke fik tilstrækkelig information. Man udviklede derfor et projekt med henblik på at revidere materialerne med input fra børn med erfaringer med ordningen**.

* Scottish booklets: www.scotland.gov.uk

** *Getting It Right For Every Child – Children and young people's experiences of advocacy support and participation in the Children's Hearings System: Big Words and Big Tables*: www.gov.scot/Publications/2006/04/27142650/0

Ret til beskyttelse og privatliv

De internationale standarder prioriterer klart beskyttelsen af børn, der er involveret i retssager, og tilskynder samtidig til deres deltagelse. Beskyttende og trygge omgivelser er nødvendige, for at børnene kan deltage fuldt ud og effektivt, og for at undgå en potentiel retraumatisering.

Der findes foranstaltninger til at beskytte børn på mange forskellige niveauer under hele sagen, og gennemførelsen heraf bør anses for at være et vigtigt middel til at sikre en børnevenlig retspleje. De er relevante for at sikre et barns ret til at blive hørt og informeret på en ikkediskriminerende måde, samtidig med at der tages hensyn til barnets tarv, som omfatter foranstaltninger til at beskytte hans/hendes privatliv. En ensartet og systematisk børnevenlig praksis, som følger klare bestemmelser og retningslinjer, øger generelt sandsynligheden for, at et barn beskyttes og føler sig trygt. Fagpersoner har dog anført, at fleksibilitet er vigtig på nogle områder, for at de kan tilpasse deres tilgang i hvert enkelt tilfælde.

“Man kan selvfølgelig ikke være sikker på, at de [oplysningerne] altid skaber sikkerhed, tværtimod kan de endog skabe mere ængstelse. På en måde bør vi ikke tænke for meget på det som voksne, at børn skal beskyttes. Selvfølgelig skal man nødvendigvis også tænke på det element, at beskyttelsen af barnet er vigtigere end det forhold, at barnet er omfattet af sagen. [...] Men igen, hvis man kun taler om sagen, og hvordan den kommer til at gå, kan det aldrig være til nogen skade.” (Finland, værge (anden speciallist))

Resultaterne af FRA's feltarbejde og Europa-Kommissionens dataindsamling viser, at de fleste af de medlemsstater, der indgik i undersøgelsen, har gjort en betydelig indsats for at beskytte børn, der deltagere i straffesager, mod skade og beskytte deres privatliv. Børns ret til beskyttelse og privatliv synes at være det, der kommer i første række både fra et strukturelt og proceduremæssigt synspunkt. Børns ret til privatliv er også reguleret på flere måder på det civile retlige område.

Der bør indføres forebyggende foranstaltninger for at beskytte børn mod forurettelser som f.eks. gengældelsesaktioner, intimidering og reviktimisering. Disse foranstaltninger er navnlig vigtige, når et barn er offer for vold i hjemmet eller misbrug fra nære omsorgspersoners side. Et barns privatliv er også alvorligt truet, når han eller hun kommer i kontakt med retsplejesystemet, navnlig når sagen fanger mediernes opmærksomhed. På denne baggrund fastsætter Europarådets retningslinjer en række garantier, der skal sikre, at børns privatliv er fuldt beskyttet. Navnlig bør personoplysninger om børn og deres familier, herunder navne, billeder og adresser, ikke offentliggøres af medierne. Der bør tilskyndes til brug af videokameraer, når et barn bliver afhørt eller afgiver vidneudsagn. I disse sager bør de personer, der er til stede, begrænses til de direkte involverede, og alle oplysninger fra barnet bør holdes fortrolige, hvis der er risiko for, at barnet kan skades. Endvidere bør der kun gives adgang til og ske overførsel af personoplysninger,

når det er absolut nødvendigt, og under hensyntagen til barnets tarv.

Børnebeskyttelsesordninger

- Medlemsstaterne skal sikre, at børn, der er involveret i retssager, behandles som personer med behov for særlig beskyttelse under hensyntagen til deres alder, modenhed, forståelsesniveau og eventuelle kommunikationsvanskeligheder, som de måtte have. Børnebeskyttelsesordninger bør være baseret på en integreret og målrettet tilgang, som ikke kun tager højde for børnenes særlige behov generelt, men også eventuelle andre sårbarheder, f.eks. i forbindelse med ofre for eller vidner til seksuelt misbrug eller vold i hjemmet eller personer med handicap eller migrantstatus. Dette omfatter styrkelse af en ordning med fagpersoner med ansvar for børnerelaterede sager, som har ekspertise inden for beskyttelse af børn og børns sikkerhed og kan bidrage til at afdække eventuelle specifikke beskyttelsesbehov. EU's politikplanlægning bør have fokus på vejledning med henblik på effektive, koordinerede børnebeskyttelsesordninger.

Lovende praksis

Beskyttelse af børns identiteter online

I Estland offentliggør retsdokumenter, der er tilgængelige for offentligheden (herunder på domstolens websted), ikke et barns identifikationsoplysninger, og der henvises kun til et barn gennem hans/hendes initialer.

Den franske pressefrihedslovgivning kræver også beskyttelse mod offentliggørelse af navnene på børneofre.

Kilde: Loi du 29 juillet 1881 sur la liberté de la presse (1881), Article 39 bis

Fastsættelse af proceduremæssige garantier for at sikre beskyttelsen af børn

- De nationale retlige rammer fastsætter forskellige beskyttelsesforanstaltninger for afhøringer i retten, som bør betragtes som grundlæggende for at sikre en børnevenlig retspleje. I praksis er brugen af disse foranstaltninger imidlertid ofte begrænset og generelt overladt til dommerens skøn. Nogle kan også begrænses af barnets alder eller rolle i sagen, idet de eksempelvis opfattes som ofre, men ikke som

vidner. Medlemsstaterne bør fastsætte proceduremæssige garantier og overvåge gennemførelsen heraf for at sikre, at alle børn, der er involveret i alle retssager, beskyttes mod skade, potentiel retraumatisering og identifikation før, under og efter retssagen.

- Disse beskyttelsesforanstaltninger omfatter videooptagelser, hvis brug bør være normal praksis i straffesager og frivillig i civilsager. Omgivelserne bør også tilpasses for at begrænse antallet af afhøringer, regulere tilstedeværelsen af fagpersoner, sørge for adgang til støttetjenester og faste støttepersoner til børnene under hele sagen og efterfølgende.
- Politistationer, retsbygninger og andre steder, hvor børn afhøres, bør indrettes med fungerende optageteknologi, og fagpersoner bør uddannes i brugen heraf. Der bør tilføres passende menneskelige og økonomiske ressourcer.
- Foranstaltninger til identitetsbeskyttelse bør beskytte privatlivet for børn, der er involveret i retssager, f.eks. ved at sikre, at optagelser opbevares sikkert under hensyntagen til databeskyttelseslovgivningen.

Lovende praksis

Forhindring af kontakt mellem barnet og den sagsøgte

Tartumaastøttecetret for ofre (*Tartumaa Ohvriabikeskus*) i Estland har etableret en separat indgang på bagsiden af bygningen for særligt traumatiserede børn. Nogle retslokaler i Finland har også separate indgange, og separate indgange og ventesale er meget værdsatte aspekter ved domstole i Det Forenede Kongerige.

Estland. Separat indgang på bagsiden af den bygning, der huser Tartumaastøttecetret for ofre.

- Medlemsstaterne bør ikke kun fastsætte foranstaltninger med henblik på at undgå kontakt med den sagsøgte under afhøringer (f.eks. live-videoforbindelser, skærme til at afskærme barnet fra

den sagsøgte eller ved at udelukke den sagsøgte fra at være til stede i retslokalet under barnets vidneudsagn), men også før og efter afhøringer. Medlemsstaterne og i givet fald EU bør sikre børnevenlige omgivelser i alle faser af retssager, og at alle domstole og politistationer er indrettet med passende, børnevenlige ventesale og separate indgange. Disse skal anvendes systematisk for at beskytte barnet mod at møde den formodede gerningsmand eller et familiemedlem, der er i konflikt med barnet, og beskytte barnet mod barske omgivelser, mens det venter på at blive afhørt.

Ret til ikkeforskelsbehandling

I Europarådets retningslinjer identificeres beskyttelse mod diskrimination, barnets tarv, værdighed og retsstatsprincippet som grundlæggende principper for en børnevenlig retspleje. De interviewede fagpersoner anførte, at ikkeforskelsbehandling er af særlig betydning for børn med handicap eller med anden nationalitet eller etnisk baggrund.

Trods eksisterende lovbestemmelser om ligebehandling understregede respondenter, at der er problemer vedrørende børn i sårbare situationer, hvis art varierede afhængigt af landet. I nogle lande fokuserede respondenterne på behandlingen af roma-børn, i andre på ofre for menneskehandel. I alle tilfælde understregede respondenterne, at det er nødvendigt at tilpasse sig barnets specifikke behov, og udtrykte bekymring for den manglende ekspertise blandt personer, der er i kontakt med børn, og omgivelsernes tilgængelighed.

"[...] Der er intet system til at tage sig af disse børn [med handicap] i systemet, alle sender problemet videre til andre. [...] Jeg vil sige, at så snart vi stilles over for et barn, der har disse problemer, og som har brug for forskellige aktører – sociale, lægefaglige, uddannelsesmæssige og retlige – ser vi lige med ét manglerne ved systemet, som ikke var indrettet til at tage sig af disse børn." (Frankrig, anklager)

Børn skal behandles lige i retssager, uanset køn, race, hudfarve, etnisk eller social oprindelse, genetiske anlæg, sprog, religion eller tro, politiske eller andre anskuelser, tilhørsforhold til et nationalt mindretal, formueforhold, fødsel, handicap, alder, seksuel orientering, kønsidentitet eller kønsudtryk. Medlemsstaterne bør navnlig være opmærksomme på særligt sårbare situationer, f.eks. børn, der lever i ekstrem fattigdom, eller migrantbørn, der er adskilt fra deres forældre.

Sikring af, at alle børn, der er involveret i retssager, behandles lige

- Medlemsstaterne og i givet fald EU bør sikre, at alle relevante proceduremæssige garantier og alle tjenester, der stilles til rådighed for børn før, under og efter deres involvering i retssager, behandler børnene lige. Data om børns adgang til domstolsprøvelse bør være tilgængelige med hensyn til alle børn, opdelt efter grupper (f.eks. børn i særligt sårbare situationer), for at sikre en målrettet tilgang og overvåge retsplejesystemets tilgængelighed.
- Respondenter udtrykte bekymring for den manglende ekspertise i forbindelse med spørgsmål om mangfoldighed, hvilket kan gøre tjenesterne mindre tilgængelige. Alle fagpersoner bør gøres opmærksom på de forskellige sårbarheder, som børn kan have, og enten uddelegere opgaven eller samarbejde med eksperter om disse sårbarheder. Retningslinjer og protokoller, som kan vejlede fagpersoner i forbindelse med sådanne procedurer, bør udarbejdes og indgå i pakker vedrørende beskyttelse og sikkerhedsforanstaltninger.
- Britiske respondenter så positivt på det Det Forenede Kongeriges initiativ til at oversætte det eksisterende børnevenlige materiale til forskellige sprog. De pegede på andre former for positiv praksis, herunder kvindelige politifolks afhøring af pigeofre for seksuelt misbrug og retningslinjer for Det Forenede Kongeriges anklagere for afhøring af personer med intellektuelle handicap. Medlemsstaterne bør sikre, at specifikke retningslinjer og bestemmelser regulerer og præciserer, hvordan børn, der er involveret i retssager, skal støttes, herunder gennem tilvejebringelse af relevante oplysninger på et sprog og i en form, som de kan forstå, under hensyntagen til tolknings- og oversættelsesbehov eller hindringer på grund af fysiske eller andre handicap.
- Medlemsstaterne bør navnlig være opmærksomme på at lette adgangen til domstolsprøvelse og stille den nødvendige retshjælp, juridiske repræsentation og støtte til rådighed for børn i særligt sårbare situationer.

FRA-AKTIVITET

Fokus på fjendtlighed over for børn med handicap

Målrettet fjendtlighed over for børn med handicap er et område, hvor der er store datamangler i EU-medlemsstaterne. FRA udarbejdede et innovativt projekt med henblik på at afhjælpe underrapporteringen af misbrug, manglende støtte og ringe kendskab til rettigheder blandt børn med handicap og kortlægge praksis, som tager sigte på at løse disse problemer.

Omfattende sammenlignelige oplysninger om lovgivning, politikker og tjenester, der er tilgængelige i EU, vil bistå EU-institutionerne, EU-medlemsstaterne og civilsamfundet med effektivt at modvirke en sådan fjendtlighed. Rapporten vil foreligge i 2015.

Yderligere oplysninger findes på: <http://fra.europa.eu/en/project/2012/children-disabilities-targeted-violence-and-hostility>

Princippet om barnets tarv

I Europarådets retningslinjer identificeres barnets tarv som et af de fire grundlæggende principper for børnevenlig retspleje.

Men selv om begrebet barnets tarv indgår som en del af de normative rammer i de fleste af de EU-medlemsstater, der indgik i undersøgelsen, opfattede størstedelen af respondenterne det som et kompleks og uklart begreb, som kan fortolkes, og anførte, at der mangler værktøjer til at kortlægge, vurdere og rapportere om, hvordan man bedst kan tilgodese barnets tarv. De kritiserede manglen på en konkret definition, hvilket efter deres opfattelse førte til manipulation, subjektivitet og afgørelser, som ikke i realiteten beskytter børnenes rettigheder.

“Barnets tarv – i hvilken forstand? På det strafferetlige område er det vigtigste sandheden, den objektive sandhed. For barnet betyder det, at hvis han/hun er offer for en forbrydelse, skal gerningsmanden straffes.” (Bulgarien, dommer)

Ifølge Komitéen for Barnets Rettigheder¹ kan “en voksens vurdering af barnets tarv ikke veje tungere end forpligtelsen til at respektere alle barnets rettigheder i henhold til konventionen. Den minder om, at der ikke er noget rettighedshierarki i konventionen; alle rettighederne deri tilgodeser “barnets

¹ Komitéen for Barnets Rettigheder (2013), generel bemærkning nr. 14 om barnets ret til, at dets tarv kommer i første række (artikel 3, stk. 1), CRC/C/GC/14.

tarv”, og ingen ret kan tilsidesættes af en negativ fortolkning af barnets tarv.”

For at lette forståelsen og anvendelsen af dette princip har komitéen defineret syv elementer, som skal tages i betragtning ved vurderingen af barnets tarv: børns ret til at give udtryk for deres synspunkter i forbindelse med hver afgørelse, der berører dem, barnets identitet, bevarelse af familiemiljøet og opretholdelse af relationer, barnets beskyttelse og sikkerhed, sårbarhedssituation, ret til sundhed og ret til uddannelse.

Anvendelse af princippet om barnets tarv

- Varetagelsen af barnets tarv handler om at varetage børnenes rettigheder. Som Komitéen for Barnets Rettigheder forklarer, skal barnets tarv ses som en ret, et princip og en procedureregel. Det kræver klare juridiske kriterier at undgå en eventuel negativ fortolkning, hvilket synes at mangle.
- Fagpersoner har også peget på manglen på værktøjer til at kortlægge, vurdere og rapportere om, hvordan barnets tarv kan være blevet tilgodeset. Lovbestemmelserne bør derfor også fastsætte, at der i afgørelser skal medtages en ”forklaring, hvoraf det fremgår, hvordan retten er blevet respekteret i afgørelsen, dvs. hvad der er blevet anset for at være i barnets interesse, hvilke kriterier den er baseret på, og hvordan barnets tarv er blevet vægtet i forhold til andre hensyn”.²

Uddannelse af fagpersoner

Europarådets retningslinjer³ fra 2010 gør det klart, at for at sikre børns effektive deltagelse bør de være i kontakt med specialiserede og uddannede fagpersoner, som skal informere, afhøre og beskytte dem.

Dette sker imidlertid ikke nødvendigvis. Behovet for, at fagpersoner, der arbejder med børn, uddannes, bliver særligt tydeligt i betragtning af det ringe kendskab til Europarådets retningslinjer for børnevenlig retspleje blandt de interviewede fagpersoner. Fagpersoner bør således deltage i uddannelse vedrørende børns behov og rettigheder, kommunikationsteknikker og børnevenlige procedurer under hensyntagen til forskelle i alder og personlige forhold.

² *Ibidem*.

³ Europarådet (2010), *Retningslinjer fra Europarådets ministerkomité for børnevenlig retspleje*, afsnit IV A 4, 5.

”Flere forskellige ting [...] hvor jeg havde den følelse, at jeg på en eller anden måde intuitivt har gjort det rigtigt tidligere, måske, men det er selvfølgelig fint for en gangs skyld at høre, hvordan man gør det rigtigt fra et psykologisk synspunkt, og så være i stand til at rette op på fejl og sørge for, at man også nogenlunde overholder disse retningslinjer. Jeg ville ønske, at der var mange flere kurser, da der absolut ikke er nogen i forbindelse med uddannelsen inden for retsvæsenet.” (Tyskland, familiedommer)

Blandt de interviewede fagpersoner har omkring to tredjedele deltaget i uddannelsesprogrammer, og sociale fagpersoner har med større sandsynlighed deltaget i uddannelse end juridiske fagpersoner. Selv om uddannelse er obligatorisk i henhold til lovbestemmelserne i en række lande, er udbudet af og deltagelsen i denne uddannelse ofte på et frivilligt grundlag. Der findes en række vellykkede uddannelsesprogrammer, men der synes at være en alvorlig mangel herpå i nogle medlemsstater. Mange fagpersoner foreslog forbedringer i form af mere uddannelse i kommunikation med børn for dommere og mere uddannelse i retssystemer for sociale fagpersoner. Fagpersoner har også anført, at succes med teknikker i forbindelse med børn og retspleje afhænger af en række faktorer, herunder personlighed, forældreskab og samarbejde.

”Vi bør ikke tillade, at en sag strander på grund af inkompetence og manglende erfaring hos efterforskere, anklagere, efterforskende politifolk og/eller dommere eller retshåndhævelsesmyndigheder generelt, når den kunne have været løst af en erfaren fagperson. På et tidspunkt bliver folk skuffet over retsplejesystemet. Hvor er problemet? Problemet er den manglende uddannelse af disse embedsmænd, af os, af staten. Dette ligger i vores kompetence.” (Bulgarien, dommer)

Mange mener, at der mangler specialisering og tilstrækkelig uddannelse i arbejde med børn på tværs af alle faglige områder af retsplejesystemet i forbindelse med børn. Ifølge respondenter vil juridiske fagpersoner kunne drage fordel af uddannelse i, hvordan man interagerer med børn, mens sociale fagpersoner vil drage nytte af uddannelse i børnerelateret lovgivning.

Generel uddannelse og efteruddannelse for alle fagpersoner, der er i kontakt med børn

- EU-medlemsstaterne samt nationale og europæiske faglige sammenslutninger bør sikre, at fagpersoner, der beskæftiger sig med børn, har en tilstrækkelig obligatorisk uddannelse i børns rettigheder, kommunikation med børn og børnerelateret lovgivning. Dette omfatter ikke

kun dommere og anklagere, men også dem, der arbejder i forreste linje, f.eks. politifolk og domstolspersonale.

- Uddannelser bør organiseres på nationalt plan med harmoniserede læseplaner for at give fagpersoner lige muligheder for at modtage undervisning og undgå ulige behandling af børn afhængigt af, hvor de bor. Udvekslingen af lovende praksis i og mellem medlemsstaterne samt udviklingen af EU-uddannelsesmoduler bør fremmes.
- Uddannelse bør også suppleres af supervision og tværfaglig udveksling af praksis blandt fagpersoner.

Lovende praksis

Uddannelse af politifolk i afhøring af børn

Finland tilbyder et etårigt tværfagligt uddannelsesprogram vedrørende afhøring for politifolk og sundhedspersoner, der foretager afhøringer af børn. Rigspolitiet og det retspsykiatriske center tilrettelægger uddannelsen. De fleste politifolk og psykologer, der arbejder med straffesager, har deltaget i kurset og er generelt enige i, at det har bidraget til børnevenlighed i den indledende afhøringsproces.

Ligeledes skal politifolk i Kroatien deltage i et tremåneders uddannelsesprogram tilrettelagt af indenrigsministeriet. Efter gennemførelsen modtager de et certifikat og har beføjelse til at underskrive politirapporter i sager, der involverer børn.

Tværfagligt samarbejde

Internationale standarder, f.eks. Europarådets retningslinjer, kræver styrkelse af det faglige samarbejde på tværs af faggrene for at lette retsforfølgning og beslutningstagning.

*“Man er i et kontradiktorisk system, men samtidig er det en samarbejdsproces, og jeg kender ikke til nogen jurister her, der ikke arbejder inden for en sådan ramme. Den er samarbejdsbaseret.”
(Det Forenede Kongerige, socialarbejder)*

Tværfagligt samarbejde kan antage mange former. Det kan vedrøre generelle former for samarbejde, som er en del af en generel tilgang til procedurer,

eller som vedrører specifikke sager. Det kan også eksistere på tværs af mange akser: inden for én faglig gruppe eller mellem forskellige erhverv (f.eks. teamwork mellem sociale og juridiske fagpersoner), inden for eller på tværs af forskellige områder af retsvæsenet (f.eks. bedre koordinering mellem civil- og strafferetlige procedurer) eller en kombination af begge (f.eks. dommere og socialarbejdere, der udveksler god praksis eller arbejder med sager med børn, der er involveret i både straffe- og civilsager).

Flere lande har formaliserede aftaler eller protokoller med henblik på at fremme det faglige samarbejde. Det meste af det tværfaglige samarbejde er imidlertid uformelt og centreret om personlige netværk og forbindelser. Respondenter har anført eksempler på succeser og fiaskoer i forbindelse med både formelle og uformelle samarbejdssystemer, og det er uklart, om det ene system er mere hensigtsmæssigt end det andet. Trods de vellykkede eksempler mangler der imidlertid i vidt omfang sådanne systemer i EU-medlemsstaterne.

*“Vi arbejder i separate grupper. Det er kompliceret, og det ligger ikke naturligt i forhold til at arbejde på en tværfaglig måde. Jo mere tværfaglig uddannelse, vi deltager i, i jo højere grad vil vi kunne arbejde på en tværfaglig måde.”
(Frankrig, NGO)*

Respondenter finder det afgørende, at de forskellige involverede fagpersoner koordinerer og samarbejder i hele procedureforløbet for at sikre, at retsplejen er børnevenlig, ved at nedbringe antallet af afhøringer, nedbringe sagsbehandlingstiden, sikre sammenhængende oplysninger til børn og garantere de måder, hvorpå børn afhøres. Børn bliver således bedre forberedt, informeret, beskyttet og støttet.

Samarbejde med henblik på at opnå bedste praksis og resultater

- EU-medlemsstaterne og nationale og europæiske faglige sammenslutninger bør fremme det institutionelle samarbejde og en tværfaglig tilgang samt stille midler til rådighed for relaterede uddannelser.
- Respondenterne er af den opfattelse, at de faglige samarbejdsmekanismer, der er nødvendige for at fremme en tværfaglig tilgang, mangler, hvilket betyder, at praksis ikke harmoniseres, og at procedurerne forsinkes. EU-medlemsstaterne og i givet fald EU bør sikre, at sådanne mekanismer iværksættes. Standardiserede arbejds-gange blandt fagpersoner bør også støttes for at fremme samarbejde.

Lovende praksis

Koordinering af straffe- og civile undersøgelse

Münchenmodellen (*Münchner Modell*) i Tyskland fastsætter retningslinjer for koordinering af straffe- og civile undersøgelse for at undgå mange afhøringer af børn, navnlig i sager om vold i hjemmet og seksuelt misbrug. Den giver mulighed for at videoptage afhøringer af børn, hvorefter optagelsen sendes til børnemyndigheder og deles med undersøgerne. Gennem et tæt samarbejde og ved omgående at underrette alle parter i forbindelse med sagen (advokater, børnebeskyttelsestjenester, eksperter, barnets juridiske rådgivere) er formålet at hjælpe forældre med at finde en løsning på spørgsmål med hensyn til forældremyndighed eller samværsret.

Oprettelse af specialiserede tværfaglige enheder for børneofre

Frankrig har oprettet omkring 50 specialiserede, tværfaglige lægefaglige og juridiske enheder på hospitaler (*Unités d'Accueil Médico-Judiciaires*) i hele landet for at bistå i straffesager. Disse enheder sætter ofte familier og børn i forbindelse med NGO'er, der beskæftiger sig med støtte til ofre, på stedet lige efter undersøgelse. De samler også afhøringer af børn samt lægefaglige og psykologiske undersøgelser. Disse centraliserede programmer sikrer, at afhøringer og undersøgelser finder sted i børnevenlige omgivelser. De strømliner også processen og undgår derved unødvendige forsinkelser og mange undersøgelser.

Hvert år deltager tusindvis af børn i straffe- og civile retlige procedurer i forbindelse med forældrenes skilsmisse eller som ofre for eller vidner til forbrydelser. Sådanne procedurer kan være stressende for enhver. Den Europæiske Unions Agentur for Grundlæggende Rettigheder (FRA) undersøgte, om børns rettigheder respekteres i disse procedurer. Resultaterne af FRA's feltarbejde, baseret på interview med fagpersoner og børn, viser, at der stadig er lang vej igen, inden retsplejen er blevet mere børnevenlig i hele Den Europæiske Union (EU). Selv om alle EU-medlemsstaterne har forpligtet sig til at sikre, at barnets tarv kommer i første række i enhver foranstaltning, der berører børnene, bliver deres ret til at blive hørt, til at blive informeret, til at blive beskyttet og til ikkeforskelsbehandling ikke altid opfyldt i praksis. Det er baggrunden for, at EU fremmer Europarådets *Retningslinjer for børnevenlig retspleje* fra 2010. Formålet er at bistå medlemsstaterne med at forbedre beskyttelsen af børn i deres retssystemer og styrke deres meningsfulde deltagelse og derved forbedre retsvæsenets funktion.

Yderligere oplysninger:

I nedenstående FRA-publikationer findes yderligere oplysninger om barnets rettigheder.

- *Mapping child protection systems in the EU* (2014), <http://fra.europa.eu/en/publications-and-resources/data-and-maps/comparative-data/child-protection>.
- *Guardianship for children deprived of parental care* (2014), håndbog, <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/guardianship-children-deprived-parental-care-handbook-reinforce-guardianship>.
- *Fundamental rights: challenges and achievements in 2013* (2014), årsberetning, <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/fundamental-rights-challenges-and-achievements-2013>.
- *Fundamental Rights Conference 2010: ensuring justice and protection for all children* (2011), konferencedokument, <http://fra.europa.eu/en/publication/2011/fundamental-rights-conference-2010-ensuring-justice-and-protection-all-children>.
- *Developing indicators for the protection, respect and promotion of the rights of the child in European Union* (2010), <http://fra.europa.eu/en/publication/2012/developing-indicators-protection-respect-and-promotion-rights-child-european-union>.

En oversigt over FRA's aktiviteter vedrørende børns rettigheder findes på: <http://fra.europa.eu/en/theme/rights-child>.

Publikationskontoret

FRA – DEN EUROPÆISKE UNIONS AGENTUR
FOR GRUNDLÆGGENDE RETTIGHEDER

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Wien – Østrig
Tlf. +43 158030-0 – Fax +43 158030-699
fra.europa.eu – info@fra.europa.eu
[facebook.com/fundamentalrights](https://www.facebook.com/fundamentalrights)
[linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency](https://www.linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency)
twitter.com/EURightsAgency

© Den Europæiske Unions Agentur for Grundlæggende Rettigheder, 2015
Illustrationer: © FRA

Print: ISBN 978-92-9239-785-2, doi:10.2811/56486
PDF: ISBN 978-92-9239-793-7, doi:10.2811/25080